

MÁCSAINÉ IVÁN ÉVA

A szekszárdi kerékpársport első évszázada

„Szekszárdon egyszerűen szerették a bringát és a sportág általános megbecsülésnek örvendett. Ez motiválta a fiatalokat, sokan akartak jó bringássá válni, néhányan ténylegesen azok is lettek.”

(Steig Csaba, 2009)¹

Magyarországon 1878-ban jelent meg az első velocipéd és ha nem is rohamléptekkel, de megkezdődött az új közlekedési és sporteszköz elterjedése hazánkban. Az óriáskerekű velocipédet egy bő évtized után leváltotta a modernebb, kényelmesebb biztonsági kerékpár, és a biciklizés népszerűsége nőttön-nőtt. A kerékpár sportolni vágyó rajongói egyesületekbe tömörültek. Magyarország első kerékpárpályája Vermes Lajos palicsi birtokán volt, ahol a korszak híres sportolója egy sporttelepet alakított ki 1889-ben. 1894-ben létrejött a Magyar Kerékpáros Szövetség, és ebben az évben rendezték az első hosszú távú kerékpárversenyt Budapest és Pécs között. A kerékpározás nem tartozott a veszélytelen elfoglaltságok közé akkoriban. Gyakran érték atrocitások a biciklizőket. Amellett, hogy könnyen a gúnyolódás tárgyává válhattak, akár fizikai támadásokkal is meg kellett küzdeniük. A figyelmetlenség és a kellő tapasztalat hiánya pedig sok balesethez vezetett. A végtagtörések és zúzódások mellett előfordultak kifejezetten súlyos sérülések is (1. kép).²

1. kép. Thomas Stevens és Igali Szvetozár
(forrás: IGALI 1885, <https://mek.oszk.hu/11200/11222/11222.htm> ([elérés: 2025. 02. 03.]])

¹ VASVÁRI 2009.

² NÉMETH 2012.

A KERÉKPÁRSPORT KEZDETEI SZEKSZÁRDON

Szekszárd egy álmos vidéki kisváros életét élte, amikor az első kétkerekű jármű megzavarta szendregésében. A kétkerekű jármű tulajdonosa, Igali Szvetozár 1884-ben végzett Montpellierben, a szőlészeti egyetemen. A fiatalember gondolt egy merészet, és a hagyományos közlekedési eszközök helyett szeretett velocipédét választotta a Franciaországból való hazatéréshez. Amikor Budapest felé kerekézve végigördült Szekszárd utcáin, a város lakosai igencsak meglepődtek.³ Igali Szvetozár egy évvel később – Budapesttől Belgrádig – Thomas Stevens⁴ amerikai újságíró útítársául szegő-

2. kép. A Szekszárdi Törekvés Sportegyesület az 1920-as évek második felében (forrás: Fortepan 8224/Fortepan)

dött. A kihívásokkal teli túra során útba ejtették Szekszárdot is.⁵ A Szekszárdon töltött időre kellemes emlékként tekintett vissza Igali Szvetozár leírásában.⁶ „Hat óra már elmúlt, mire Szegszárdon a nagy vendéglő előtt leszállottunk. Egyszerre a régi jó barátok csoportjában láttuk magunkat, ott volt Kovács Dávid,⁷ Nyitray Lajos⁸ stb. Gépelhelyezés után asztalhoz ültünk. Tourista ember, ha csak megteheti, ne aludjék Szegszárdon, mert Szegszárdnak bora nagyon jó, leányai nagyon szépek, s a férfi kompánia nagyon szívélyes, nagyon marasztaló. Tourán levő veloczipédista herkulesi munkát végzett, ha másnap terve szerint el tud szabadulni e modern Capouából. (...) A szegszárdiak kitiünően elmulatattak; hadd fejezzem ki e helyt is szívélyességükért köszönetemet. (...) 10 órakor, miután reggeli 4 órakor kelni akartunk, aludni indultunk. A vig kompánia cigányzene mellett maradt. A

³ IGALI 1884, 83.

⁴ Stevens volt az első ember, aki kerékpárral – mégpedig óriáskerekű velocipéddel – kerülte meg a Földet.

⁵ TÖTTŐS 1986, 23–30.

⁶ IGALI 1885.

⁷ Kovács Dávid szekszárdi polgári iskolai tanár.

⁸ Tánczosi Nyitray Lajos festő, a szekszárdi polgári iskola rajztanára.

»nagy vendéglő«-ben lehetetlen lett volna békésen aludni; elfogadtam tehát Nyitray ajánlatát s hozzá mentünk aludni. Reggel 4 órakor megerősödve keltünk fel s öt órakor a dél felé vezető országúton hajtattunk, miután Nyitraytól szívélyesen elbúcsúztunk.”⁹

Az 1890-es évekre ismertté vált Szekszárdon a kerékpár, és az első néhány vállalkozó szellemű „vasparipász” egyesületet is alapított. A Szekszárdi Kerékpár Egylet – amelynek elnöke dr. Steiner Lajos lett – 1895. június 6-án tartotta alakuló közgyűlését. Nem sokkal később megrendezték az első „verseny-kirándulást” a Pécsi Kerékpár Egyesülettel közösen. A Pécs és Szekszárd közötti távot mind a 14 versenyzőnek sikerült négy és fél órán belül teljesítenie. A győztes ifj. Bedő Imre, „Magyarország hegyi bajnoka” lett, aki a Pécsi Kerékpár Egyesület színeiben indult a versenyen.¹⁰ Az egylet 1898 júliusában nagyszabású országúti házi bajnokságot rendezett, amelyre Tolna megye kerékpárosai mellett meghívta a kalocsai sportolókat is.¹¹ A kalocsaiakon kívül érkeztek vendégek Bátyáról, Bátaszékről, Gyönkről és Tolnáról is. A versenyek ünnepélyes keretek között zajlottak le, a Magyar Kerékpáros Szövetség versenyszabályai szerint. A 100 kilométeres távú bajnoki versenyen csak a szekszárdi egyesület tagjai¹² indulhattak. A bajnoki válszalagot és a *Szekszárdi Kerékpáros Egylet bajnoka 1898. évre* megtisztelő címet Schneider János nyerte, 4 óra 1 perces idővel. A vendégek versenyén 5 kilométeres távot kellett teljesíteni, a Szekszárd–Kakasd közötti országúton, ezen a viadalon mindenki részt vehetett, kivéve a Szekszárdi Kerékpáros Egylet tagjait. A Szekszárdi Kaszinó díjáért kiírt – 10 kilométer távú – főversenyre bárki benevezhetett. Ebben a versenyben ismét Schneider János ért célba elsőként, második és harmadik helyen pedig a Müller testvérek,¹³ Albert és Jakab végeztek.¹⁴ A szekszárdiak megkedvelték a kerékpározást és gyorsan divattá vált a kerekezés. 1905-ben Holub József tanárjelölt – Holub János szekszárdi polgári iskolai tanár fia – kerékpárral indult európai körutazásra (2. kép).¹⁵

A SZEKSZÁRDI KERÉKPÁRSPORT A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Az első világháború és az azt követő forradalmak viharos időszaka után a sport nemcsak újraéledt, de fejlődésnek is indult. Kialakulóban volt a tömegsport, a társadalom alsóbb osztályaiba tartozók is részt tudtak venni, a sport nem volt úri passzió többé. Szekszárd sportegyesületei túléltek a háborút, az 1912 óta működő Szekszárdi Sport Club azonban egyre inkább anyagi gondokkal küzdött, ezért a vezetősége 1921 májusában úgy döntött, hogy az egyesületet feloszlatja, és egy új egyesületet hoznak létre, hivatalosan ezt követően alakult meg a Szekszárdi Turul Sportegylet 1922. december 13-án.¹⁶

A háború után a Szekszárdi Törekvés tovább működött és 1926-tól már kerékpáros szakosztálya is volt.¹⁷ A szakosztály vezetője először Sztaszinó László lett, majd 1928-tól Strasser Jenő, 1930-tól pedig Sommer Béla töltötte be ezt a tisztséget. A szakosztály évente több kerékpárversenyt is rendezett felnőtt és ifjúsági kategóriában. A gyorsasági kerékpárversenyeket általában Tolna és Szekszárd között, a négyszer 1000 méteres staféta csapatversenyeket pedig Szekszárd belterületén tartották. A legsikeresebb versenyzők ebben az időszakban Horváth János és Rochi István voltak.¹⁸

A két világháború közötti időszak volt a magyar történelemben az első olyan korszak, amikor

⁹ IGALI 1885, 16–17.

¹⁰ Kerékpárverseny Szekszárdon. TVM 1895. október 6. (V. évf. 41. sz.) 2.

¹¹ A „Szekszárdi Kerékpáros Egylet” ünnepségei. TVM 1898. július 31. (VIII. évf. 31. sz.) 5.

¹² Keplinger Géza, Konkoly István, Schneider János, ifjú Simon Gyula és Wilczek Rezső.

¹³ A Müller testvérek – Albert és Jakab – Szekszárd és egész Tolna megye híres gépgyárosai, gépkereskedői lettek a 20. század első felében. 1901-ben vették át édesapjuk, Müller Bernát üzletét, és egyik fő profiljuk a kerékpárok árusítása és javítása volt.

¹⁴ Kerékpár-verseny. TVMK 1898. július 31. (XXVI. évf. 31. sz.) 2.

¹⁵ Körutazás biciklin. TMK 1905. június 29. (XXXIII. évf. 26. sz.) 4.

¹⁶ A Szekszárdi Turul Sport Egylet megalakulása. TMU 1922. december 16. (4. évf. 51. sz.) 5.

¹⁷ Kerékpáros szakosztályt állít fel a Törekvés. TMU 1926. június 19. (VIII. évf. 24. sz.) 7.

¹⁸ Városközi kerékpárverseny. TMU 1928. szeptember 15 (X. évf. 38. sz.) 6.

3. kép. 1953. évi megyei kerékpáros terepverseny Szekszárdon
(fotó: Nyakas István, WMM ÚAFGy, leltározatlan)

letet két alosztályra osztotta, az egyik (belvárosi) alosztály főoktatója Edler Lajos, a másik (újvárosi) alosztály főoktatója pedig dr. Horváth Árpád – a Turul futball szakosztályának elnöke – lett.²⁴ Miután két csoportra osztották az egyesületet, a város testnevelési vezetője 1927 szeptemberében szabályozta a levegőegyesületbe tartozó leventék kiképzését is.²⁵ A főcsoportokból kiválasztották a kerékpáros és a lovas leventéket, és egy harmadik főcsoportban egyesítették őket. Ennek a főcsoportnak Edler Lajos főoktató vette át a szervezését, helyét a belvárosi főcsoportnál vitéz Simon Simon töltötte be. A kerékpáros szakaszba azokat a leventéket lehetett felvenni, akiknek volt saját kerékpárjuk és önként jelentkeztek a kerékpáros kiképzésre. A kerékpáros és a lovas szakaszok kiképzésénél a legnagyobb hangsúlyt a speciális kiképzésre helyezték, az általános kiképzésből csak az elemi tudnivalókat kellett elsajátítaniuk a leventéknek.²⁶

Az 1920-as és az 1930-as évek fordulóján merült fel a gondolata egy vármegyei sportegyesület létrehozásának Szekszárdon. Magyarországon ez volt az első ilyen jellegű kezdeményezés, amelynek célja a hatékonyabb működés és a jobb átláthatóság elérése volt.²⁷ 1931-ben megalakult a Tolnavármegye Sport Egyesület, amelyben a korábbi Szekszárdi Turul Sportegylet és a Szekszárdi Törekvés Sport Egylet közösen folytatták tovább tevékenységüket.²⁸ A Törekvés kerékpáros szakosztályának tagjai úgy döntöttek, hogy saját egyesületet alapítanak, és 1932-ben létrehozták a Szekszárdi Kerék-

központilag kiemelt figyelmet szenteltek a sportnak. A Horthy-korszak emblematikus ifjúsági sportmozgalmát elsősorban azzal a céllal hívták életre, hogy fizikai nevelést biztosítson a fiatalok számára, így készítve fel őket a katonai szolgálatra.¹⁹ Az 1921-es testnevelési törvény²⁰ értelmében minden 12 és 21 év közötti fiúnak kötelező volt a lakhelyén alakított levegőegyesület foglalkozásain részt venni.²¹ A testnevelési törvény végrehajtó rendeletének²² kihirdetését követően a testgyakorlásra kötelező fiatalokat levegőegyesületekbe tömörítették. 1924-től Tolna megyében is megalakultak a levegőegyesületek. A Szekszárdi Ifjúsági Levente Testedző Egyesület 1925. február 22-én tartotta alakuló közgyűlését.²³ Marossy Dezső, városi testnevelési vezető 1927-ben a szekszárdi levegőegyesület

¹⁹ KEREPESZKI 2010, 104–115.

²⁰ 1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről; ROMSICS 2000, 167–169.

²¹ ROMSICS 2000, 181–182.

²² A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1924. évi 9000. számú rendelete, a testnevelésről szóló 1921. évi LIII. törvénycikk végrehajtásáról (Magyar rendeletkötet tára 1924, 1456–1469).

²³ MNL TML V. 81. c. Levente iratok 1925–1936.

²⁴ A Szekszárdi Levente Egylet alosztályai. TMU 1927. április 9. (IX. évf. 15. sz.) 6.

²⁵ MNL TML V. 81. c. Levente iratok 1925–1936 (472/1927.).

²⁶ MNL TML V. 81. c. Levente iratok 1925–1936.

²⁷ Vármegyei jellegű sportegyesület alakul Tolna megyében a hivatalos körök és a megyei társadalom támogatásával. NS 1931. január 6. (XXIII. évf. 3. sz.) 7.

²⁸ A „Tolnavármegye Sport Egylet” alakuló közgyűlése. TMU 1931. február 11. (XIII. évf. 12. sz.) 1.

páros Egyesületet.²⁹ Az egyesület elnökévé Ács Sándor testnevelőtanárt választották, aki szeretne volna Szekszárdon megkedveltetni ezt az egészséges és hasznos sportot, ezért a kerékpárversenyek mellett kerékpáros kirándulásokat is szervezett (3. kép).³⁰

A KERÉKPÁRSPORT ALAKULÁSA AZ 1950-ES, 1960-AS ÉVEKBEN SZEKSZÁRDON

A második világháború utolsó éveit Magyarországon a sport is óriási veszteségeket szenvedett. Szekszárdon a Tolnavármegye Sport Egyesület 1943-ban beszüntette működését, így a város szinte teljesen sport nélkül maradt.³¹ A háború után a hétköznapi élet normalizálódásával a sportélet is lassan magához tért. Az előző korszak sportegyesületei közül elsőként a munkás sportegyesületek kezdtek működni.³² Szekszárdon is egy munkás egyesület, a Törekvés volt az, amely újrászerveződve kezébe vette a város sportjának irányítását.

A politikai pártok felismerték a sport politikai, gazdasági és kulturális jelentőségét, és hamarosan a sport is a politikai harc színterévé vált. A kommunista párt igyekezett a sportélet vezető szervezeteiben is irányító szerepet betölteni, a sportot eszköznek tekintette a tömegek politikai megnyeréséhez.³³ A Magyar Dolgozók Pártjának (MDP) alakuló kongresszusán, 1948 júniusában a sport állami támogatásáról és irányításáról, valamint a testedzés tömegmozgalommá fejlesztéséről is döntés született. A pártvezetés elsősorban honvédelmi szempontból tartotta fontosnak a sportot és a testnevelést. Az MDP sportpolitikájának alaptétele volt, hogy politikamentes sport nem létezik, és a sportmozgalom legfőbb politikai feladata a szocializmus szolgálata.³⁴ A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa állami feladatnak jelölte meg a sport és a testnevelés munkáját, mint a kommunista nevelés alapját.³⁵ A testneveléssel és sporttal foglalkozó állami és társadalmi szervezetek önállóságát felszámolták, az Elnöki Tanács 1951. évi 2. számú rendelete létrehozta az Országos Testnevelési és Sportbizottságot (OTSB), amely közvetlenül a Minisztertanács alá tartozott.³⁶ Az OTSB feladata volt a Magyar Népköztársaságban folyó testnevelés és sportmunka szakirányítása és ellenőrzése. Az OTSB feloszlatta a különféle egyesületeket és helyette egységes rendszerű és egységes alapszabállyal ellátott szakszervezeti és szövetkezeti sportköröket hozott létre (4. kép).³⁷

Szekszárdon 1951-ben alakult meg a Városi TSB. A meglévő sportkörök ekkor még nem tartoztak semmiféle szervezethez, meg kellett kezdeni a különböző társadalmi sportegyesületek át-szervezését.³⁸ Az 1950-es évek elején a szocialista sportpolitika központi szabályozását követve Szekszárdon is kialakították a központi sportegyesületek helyi fióksportköröit.³⁹ A tervutasításos rendszernek megfelelni igyekvő városi sportvezetés minél több sportkör létrehozását szorgalmazta. A kisipari szövetkezetek sportmozgalmát szervező Spartacus Sportközpontot 1952 áprilisában hozták létre, ezt követően országsszerte megindult a Spartacus sportkörök megalakítása.

A Szekszárdi Spartacus megalakuláskor, 1952-ben életre hívták a kerékpárszakosztályt, amely az egyetlen olyan szakosztálya volt az egyesületnek, amely a kezdetektől egészen a sportkör meg-

²⁹ Az 1932-ben alakult Szekszárdi Kerékpáros Egyesület tisztikara: vitéz Vendel István (díszelnök), vitéz Géczy Sándor, dr. Gritzmann Gyula, dr. Halmos Andor (védnökök), Ács Sándor (elnök), Mutschenbacher Jenő (alelnök), Gondos Gyula (kapitány), Sommer Béla (titkár), Hemmert János (pénztárnok), Aszalay József (könyvtárnok), Obernig Henrik, Simon László (ellenőrök), Árpássy Ferenc, Aszalay József, Kéry Gyula, dr. Kliegl Lajos, Simon László, Schank László (versenybizottság), Titte Kálmán, Titte József, Obernig Henrik, Debulay János, Róth Andor (választmány). Kerékpár. TMU 1932. május 25. (XIV. évf. 40. sz.) 4.

³⁰ Kerékpárverseny. TMU 1932. október 8. (XIV. évf. 79. sz.) 6.

³¹ Önöké a szó. NS 1943. október 12. (XXXV. évf. 199. sz.) 6.

³² GERGELY 2018, 90.

³³ BAKONYI 2007, 34–35.

³⁴ BAKONYI 2007, 38–39.

³⁵ 1951. évi 2. törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa mellett működő Országos Testnevelési és Sport Bizottság szervezéséről. https://jogkodex.hu/jsz/1951_2_tvr_5082718 (elérés: 2024. 04. 01.)

³⁶ KUN – SIPOS 1979, 36.

³⁷ MNL TML XXIII. 314. a. Beszámoló járási sportmunkáról.

³⁸ MNL TML XXIII. 114. a. Beszámoló. Kárpáti András (VTSB elnök). Szekszárd, 1954. január 10.

³⁹ A Petőfi, a Dózsa és az Építők volt a – tagok és szakosztályok számát tekintve is – legjelentősebb sportkör a városban.

szűnéséig működött. Már a VTSB 1954-es beszámolójában elismeréssel írtak⁴⁰ a Szekszárdi Spartacusról, mint „a legjobban megszervezett sportkörrel” a városban.⁴¹ A kerékpáron kívül a labdarúgás, a röplabda, a sakk és a teke kapott még szerepet a közel kétszáz tagot számláló sportkörnél.⁴² A Szekszárdi Spartacusnál kiemelt figyelmet szenteltek a kerékpársportnak, mivel a megyében csak itt működött kerékpárszakosztály és mert egyéni olimpiai sportágról volt szó. A sportkör első elnöke Hussy Károly, a kerékpáros szakosztály első vezetője és edzője pedig Losonczi Sándor volt, aki

maga is versenyzett. Tanítványai: Forgács József, Gyenei László, Hepp József, Kaiser István, Matus Magda, Molnár István, Szabados Endre, Szegedi József.

Az 1956-os forradalom a sport területén is változásokat hozott. Elsőpörte a szovjet típusú sportszervezeti formákat, az egyesület elnevezéseket.⁴³ Az Elnöki Tanács 1956. december 31-én kelt 33. számú rendeletével az OTSB-t és a TSB-ket (vagyis a szovjet irányítási modellt) megszüntette, ezzel egyidejűleg a Művelődésügyi Minisztérium hatáskörébe rendelte a sporttal és testneveléssel kapcsolatos ügyek intézését.⁴⁴ Engedményekre szükség volt, mivel a

4. kép. Szekszárdi kerékpárosok 1954-ben. Balról jobbra: András Gábor, Takács, Kappel János, Bartusek, Koca József, Szegedi József, Losonczi Sándor edző, Molnár István, Gerendai János, Hepp Péter (fotó: Nyakas István, WMM ÚAFGy, leltározatlan)

sport nagymértékben hozzájárult a pártállami hatalom legitimációjához és konszolidációjához.⁴⁵ A testnevelési és sportmozgalom továbbra is állami feladat maradt, a Minisztertanács létrehozta a Magyar Testnevelési és Sporthivatalt (MTSH), 1958-ban⁴⁶ pedig a Magyar Testnevelési és Sport Tanácsot (MTST), amelynek alsóbbrendű szervezetei, a TST-k minden megyében, megyei jogú városban, járásban, járási jogú városban, budapesti kerületben megalakultak.⁴⁷ Az MTSH feladata az iskolán kívüli testnevelés, valamint a sport állami irányítása, ellenőrzése volt, az MTST feladata pedig, hogy a magyar testnevelés és sport társadalmi vonatkozású kérdéseiben meghatározza a testnevelés és sport elvi célkitűzéseit és feladatait (5. kép).

1956 után Szekszárdon is átalakult a sportapparátus. A korábbi szakszervezeti sportkörök egy részét megszüntették, más részét átszervezték. 1957-ben a Szekszárdi Spartacus sportkört is újjászervezték. A vezetőség teljesen önálló sportklubot kívánt létrehozni, amely továbbra is a Spartacus nevet viselte. A szövetkezeti és a kisiparos érdekképviselői szervek támogatták a sportklub

⁴⁰ „A kollektív vezetés irányítja a sportkör munkáját. Minden munkáról írásbeli igazolást tudnak felmutatni. MHK munkában egyedül ez a sportkör végez kielégítő munkát, bár sportkörük tagsága jórészt idős sportolókból áll.”

⁴¹ MNL TML XXIII. 114. a. Szekszárd VTSB iratai 1954–1956. Beszámoló az MHK munkáról. Kárpáti András (VTSB elnök). Szekszárd, 1954. augusztus 31.

⁴² MNL TML XXIII. 114. a. 1954–1956. Sportkörök év végi jelentése 1955. év január hó 1. napján.

⁴³ KUN 1996, 613.

⁴⁴ KUN – SIPOS, 1979, 63.

⁴⁵ TAKÁCS 2018.

⁴⁶ A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1958. évi 4. számú törvényerejű rendelete értelmében.

⁴⁷ FÖLDES – KUN – KUTASSI 1977, 418–419.

működését.⁴⁸ A Spartacus a Vörös Meteor megszűnése után átvette a sportkör úszószakosztályát. 1958-ban az Építők sportkörének megszűnése után pedig a Spartacus vezetősége felajánlotta, hogy a KISZÖV alagsorában lévő helyiségben helyet biztosít a birkózószakosztálynak is.⁴⁹ 1956-tól Gerendai János vette át Losonczy Sándortól a kerékpáros szakosztály irányítását és az edzői feladatokat. A Szekszárdi Spartacus kerékpáros szakosztályában az 1960-as évek elején 18–20 fő kerékpározott Gerendai János irányítása alatt.⁵⁰ A szekszárdi kerékpárosok⁵¹ versenyeredményei az évtized végére komoly fejlődést mutattak, rendszeresen részt vettek többek között Pécs nemzetközi kerékpárversenyén, a Mecsek Kupán (6. kép).

6. kép. Szekszárdi kerékpárosok az 1960-as években. Gazdag István, Virág József, Auth László, Tóth Ferenc, Bokros József, Vajda Ferenc, középen elől Gerendai János edző (Szabó-Kovács János tulajdona)

A SZEKSZÁRDI KERÉKPÁRSPORT ARANYKORA

A Spartacus sportkör kerékpáros szakosztályának köszönhetően az 1970-es évek elejére Szekszárdon már több száz fiatal ismerkedett meg a sporttal és közülük számos tehetséges versenyző is kitűnt. A Szekszárdi Spartacus volt a megye egyetlen olyan sportköre az 1970-es évek elején, amelynek volt I. osztályú sportolókkal⁵² rendelkező szakosztálya.⁵³ A város kerékpársportjának fellendüléséhez jelentős mértékben hozzájárult Schneider Konrád⁵⁴ – a sportkör korábbi versenyzőjének – hazatérte Szekszárdra, aki 1970-ben vette át vezetőedzőként a szakmai munkát a kerékpárszakosztálynál. A szakosztály általános létszáma 35–40 fő között mozgott ekkor, és nagyon fontos volt, hogy tudtak kerékpárt biztosítani a tagoknak. A Spartacusnál felismerték az utánpótlás-nevelés jelentőségét, ezért a munka tömegsportrendezvények, úttörőversenyek szervezésével kezdődött, ahol lehetőség nyílt a tehetséges gyerekek felkutatására. 1971-ben a négy szekszárdi általános iskola

⁴⁸ Ujjászervezik a Szekszárdi Spartakusz Sportkört. TMN 1957. január 29. (II. évf. 24. sz.) 4.

⁴⁹ A birkózók otthonra találtak. TMN 1958. március 13. (III. évf. 61. sz.) 4.

⁵⁰ Szervezett élet, kiváló eredmények az Sz. Spartacus Sportkör szakosztályaiban. TMN 1963. augusztus 4. (XIII. évf. 181. sz.) 8.

⁵¹ Gerendai János versenyzői voltak ebben az időszakban hosszabb-rövidebb ideig: id. Auth László, Bajai Sándor, Bakó József, Bokros József, Csicsó István, Dúzsai Tamás, Fejős Ferenc, Forgács József, Gaál Ferenc, Gazdag István, Keresztes József, Klézli János, Kuczor László, Lovag György, Leimszider Ferenc, Oláh László, Pintér Baranyi János, Ranga András, Sallai Antal, Schmidt János, Schneider Konrád, Sersli Tibor, Szabó Kovács János, Szűcs József, Tóth Ferenc, Vajda Ferenc, Vanitse István.

⁵² Sallai Antalnak és Ranga Andrásnak sikerült elérni a nemzetközi élmezőny szintjét, a 43 km/h átlagsebességet az 1970-es országos bajnokságon.

⁵³ MNL TML X. 94. Kiadványok (nyomtatványok). Gerendai János: Megyénk I. osztályú sportolói kerékpárban. In: Sporthíradó. A Magyar Testnevelési és Sportszövetség Tolna megyei Tanácsának tájékoztatója. 1970. június (XIII. évf. 6. sz.) 9.

⁵⁴ Schneider Konrád 1941. szeptember 5-én született Kakasdon. A Szekszárdi Építők SE Birkózó Szakosztályában ismerkedett meg a rendszeres versenysporttal. 1956 után a Szekszárdi Spartacus kerékpáros szakosztályában, Gerendai János edzőnél kezdett el rendszeresen sportolni és versenyezni. Nagykanizsán a Vasutas SE, majd a Budapesti HSC csapatában folytatta sportpályafutását, 1965-ben első osztályú minősítést szerzett. A Csepel SC színeiben versenyezve, csapatban többszörös magyar bajnok lett. 1970-ben tért haza Szekszárdra, egy-két évig a Spartacus versenyzője és edzője, a Testnevelési Főiskola edzői szakának elvégzése után már csak a szakmai munka irányításával foglalkozott. 1981 februárjában átvette az országúti válogatott keret szakmai irányítását, 1989-ben beválasztották a Magyar Kerékpáros Szövetség elnökségébe, nem sokkal később pedig szövetségi kapitány lett. A Magyar Kerékpáros Szövetség 2019-ben Edzői Életműdíjjal jutalmazta több évtizedes kiemelkedő sportvezetői és nevelői munkásságáért.

7. kép. A Szekszárdi Spartacus Sportkör kerékpárosai egy május 1-i felvonuláson az 1970-es években
(fotó: Bakó Jenő, WMM ÚAFGy, leltározatlan)

között versenyt szerveztek, és a tehetséges fiatalokat a szakosztályba hívták. 1974-ben a szekszárdi szakosztály a negyedik helyen állt az országos rangsorban. Az 1975-ös év első hivatalos versenyén már szekszárdi sikerek születtek.⁵⁵ 1975-ben a magyar klubok között az országúti versenyszámban már az első helyen állt a Szekszárdi Spartacus. Minden korcsoportban nyertek bajnokságot a szakosztály kerékpárosai. A sikerhez elengedhetetlen volt az anyagi támogatás, hiszen technikai sportágról van szó, ahol biztosítani kell a megfelelő minőségű versenykerékpárokat. A világ élvonalába tartozó versenyzők kerékpárjának ára ebben az időszakban már elérte a százezer forintot. Ezért nagyon fontos volt a Spartacus sportkör elnökségének és a kerékpáros szakosztály vezetőségének támogatása, amelyet a szekszárdi bringások meg is kaptak (7. kép).⁵⁶ A vezetőedző mellett Sallai Antal utánpótlásedzőként az úttörő és a serdülő korosztály⁵⁷ szakmai munkáját irányította. Rosza György és Eppel László is edzőként segítette a felkészítőmunkát.⁵⁸ A legfiatalabbakkal Szabó-Kovács János foglalkozott, a fiatalok felfedezése és bevonása a kerékpársportba az ő érdeme volt. Tanítványai közül számos országos bajnok, pályacsúcstartó és profi versenyző került ki.⁵⁹ 1976-ban a szakosztály az olimpiai pontversenyben is – igaz, hogy holtversenyben, de – az első helyre került, 104 olimpiai pontot szereztek a szekszárdi kerékpárosok.⁶⁰ A hazai kupaversenyek közül megnyerték a

⁵⁵ Sallai Antal felnőtt korcsoportban, Halász László és Pálkás Csaba pedig ifjúsági korcsoportban végzett az élen.

⁵⁶ MNL TML XXIII. 114. b. 1974–1990. A Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus Sportkör 1977. február 18-i közgyűlésének jegyzőkönyve.

⁵⁷ Sallai Antal versenyzői voltak: (fiúk) Reibling Péter, Musch Zsolt, Szabó József, Máté Péter, König Zsolt, Jávör Péter, Steig Csaba, Hettig János, Taksonyi Szilárd, Madaras Zoltán, Ágoston Péter, (lányok) Bertus Tímea, Tölgyesi Gabriella, Szabó-Kovács Beáta, Szabó Edina, Antlfinger Gréta, Hepe Márta, Ágoston Zsuzsanna, Sztehló Hajnalka, Sudár Judit.

⁵⁸ MNL TML XXIII. 114. b. 1974–1990. Beszámoló a Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus Sportkör 1976. évi működéséről. Pálkás István elnök, 1977. február 18.

⁵⁹ Szabó-Kovács János tanítványai voltak: Kasza testvérek (Zoltán, Sándor, Péter), Istlstecker testvérek (Zsolt, János, Tibor), Arató testvérek (Gábor, Dávid), Újvári Balázs, Sáfrány Zsolt, Molnár Gábor, Kincses Endre, Steig Gábor, Kemény testvérek (Krisztián, Viktor), Kormos János, Dohoczki Gábor.

⁶⁰ Pontszerző versenyzők: Pálkás Csaba, Halász László, Sallai Antal, Vanitse István, Liska Pál, Szunyogh Nándor, Halász Zoltán, Brezovátz László és Nagyernyei Attila.

Sió Kupát, a Balaton Kupát, a Bükk Kupát, a Hajdú Kupát és a Dunántúli körverseny győztes csapatának járó serleget is. Egyéni versenyeken Halász László és Pálincás Csaba ért el kiemelkedő eredményeket, Halász Zoltán, Liska Pál és Szunyogh Nándor mellett ők is tagjai voltak az 1977. július 10. és 14. között Bécsben megrendezett Ifjúsági Világ-bajnokságon résztvevő magyar válogatottnak.⁶¹ A szekszárdi fiatalokból álló csapat a nyolcadik helyen végzett.

A szekszárdi kerékpársport igazi aranykora az 1970-es és '80-as évek voltak. Számos kiváló kerékpáros versenyzett ebben az időszakban szekszárdi színekben. Schneider Konrád tanítványai közül négy olimpikon⁶² és egy Ifjúsági Barátság Verseny győztes,⁶³ számos felnőtt és utánpótlás országos bajnok került

ki. Schneider Konrád 1977-ben megkapta a Magyar Népköztársaság Sportérdemérem bronz fokozatát edzői munkája elismeréseként.⁶⁴ A kerékpáros szakosztály létszáma a '80-as években már elérte az ötven főt, nem volt külön vezetősége, a sportkör elnöke, Pálincás István közvetlenül irányította. Schneider Konrád vezetőedző mellett Sallai Antal főállásban, Halász Lászlóné segédedző és Szabó-Kovács János edző mellékállásban, Duzsi Tamás pedig társadalmi edzőként dolgozott a szakosztálynál, amelynek ifjúsági⁶⁵ és felnőtt⁶⁶ korcsoportban is voltak válogatott kerékpárosai. A Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus Sportkörön belül 1982-ben indult a női kerékpáros szakág. Halászné Jéhn Éva személyében társadalmi edző irányította az edzéseket, a női szakág versenyzői⁶⁷ pedig jelentős sikereket értek el az országos versenyeken. 1983-ban Spanicsek Tünde és Varjas Erika országúti országos bajnok lett (8. kép).⁶⁸

8. kép. A Szekszárdi Spartacus kerékpárosai 1976-ban. Felső sor (balról jobbra): Szunyogh Nándor, Eppel, Pálincás Csaba, Brozovác László. Középső sor: idős Halász László, Gulyás János, Halász Zoltán, Liska Pál, Csákovits Ferenc. Alsó sor: Sallai Antal, Halász László, Nagyernyei Attila, Vanitse István, Schneider Konrád (Szabó-Kovács János tulajdona)

⁶¹ MNL TML XXIII. 114. b. 1974–1990. Beszámoló a Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus Sportkör 1976. évi működéséről. Pálincás István elnök, 1977. február 18.

⁶² Halász László, Halász Zoltán, Pálincás Csaba a moszkvai olimpián vett részt 1980-ban, Steig Csaba pedig Barcelona olimpiaként volt 1992-ben.

⁶³ Sajó Péter 1981-ben nyert Ifjúsági Barátság Versenyt (IBV) Bukarestben, amely a szocialista országok legjelentősebb ifjúsági sportversenye volt abban az időszakban.

⁶⁴ MNL TML XXIII. 114. b. 1974–1990. Beszámoló a Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus Sportkör 25 éves működéséről és az 1977. évi eredményeiről. Pálincás István elnök, 1978. április 17.

⁶⁵ Sajó Péter, Reibling Péter, Jávör Péter, Patton Csaba, Hettich János, Auth László.

⁶⁶ Halász László, Halász Zoltán, Liska Pál, Sajó Péter.

⁶⁷ Varjas Erika, Hettich Gyöngyi, Spanicsek Tünde, Szabó-Kovács Beáta.

⁶⁸ MNL TML XXIII. 114. b. 1974–1990. A Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus Sportkörnél felvett felügyeleti vizsgálati jegyzőkönyv. Várkonyi Béla, a Városi Sportfelügyelőség főelőadója, 1983. november 22.

A GEMENCI NAGYDÍJ

Az országos bajnokságokon elért sikerek közrejátszottak abban, hogy felmerült egy nemzetközi kerékpárverseny megrendezésének gondolata Szekszárdon. Pálinkás István, a Spartacus Sportkör társadalmi elnöke, Petrits József, a sportkör ügyvezető elnöke és Schneider Konrád vezetőedző együtt indította el a kezdeményezést. A Magyar Iparszövetség (OKISZ) sportosztályával folytattak tárgyalásokat a támogatásról. A városi tanács is támogatta az elképzelést. A szocialista országok

9. kép. A Gemenci Nagydíj megnyitója előtti zászlófelvonásra a négy legjobb szekszárdi kerékpáros (Halász László, Halász Zoltán, Pálinkás Csaba, Liska Pál) viszi a nagydíj zászlaját, előttük Pálinkás István, hátuk mögött Schneider Konrád vonul (forrás: Szabó-Kovács János)

között évről évre máshoz került a szövetségi szpartakiád kerékpárverseny megrendezésének joga. 1975-ben Magyarország kapta a rendezés jogát, és az OKISZ Szekszárdot bízta meg ezzel a feladattal. A szpartakiádot úgy rendezték meg, hogy az egyben egy nemzetközi kerékpáros verseny legyen. A Gemenci Nagydíjért nemzetközi kerékpáros verseny lényegében önálló küzdelem volt, azonban a két verseny együtt zajlott. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy külön értékelték a nemzetközi versenyen résztvevőket. A szövetségi szpartakiádra bolgár, lengyel, mongol, csehszlovák, román klubok jelentkeztek a hazai együtteseken (Újpesti Dózsa, Ferencváros, Csepel, BKV Előre, Budapesti Építők, Miskolci VSE, Mosonmagyaróvár, Debreceni VSE, Pécsi MSC, Szekszárdi Spartacus) kívül. Egy csapatban öt versenyző indulhatott, közülük a legjobb három teljesítményét értékelték.⁶⁹

Az első Gemenci Nagydíjért hat ország (Ausztria, Bulgária, Lengyelország, Mongólia, Románia, Magyarország) tizenegy csapata szállt ringbe. A verseny két szakaszból állt. Augusztus 26-án (kedden) este nyolc órakor rendezték a Magyarországon egyedülálló villanyfényes háztömb körüli kritériumversenyt,⁷⁰ amelynek útvonala a Mártírok tere – Mészáros Lázár utca – Wosinsky Mór utca – Tinódi

⁶⁹ Kedden és szerdán: nemzetközi kerékpárverseny. TMN 1975. augusztus 24. (XXV. évf. 198. sz.) 13.

⁷⁰ A Mártírok tere–Mészáros Lázár utca–Wosinsky Mór utca–Tinódi utca–Beloianisz utca–Mártírok tere útvonalon harminc körrel kellett tekerni a versenyzőknek, így az össztáv 42 kilométer volt. A Gemenci Nagydíj ötvenéves története során volt olyan időszak,

utca – Beloiannis utca – Mártírok tere volt. Harminc kört kellett megtenni a kerékpárosoknak, így összesen 42 kilométert tekertek ezen a szakaszon. A rendkívül látványos versengés rengeteg nézőt vonzott. A verseny második, országúti szakaszát másnap, augusztus 27-én rendezték (9. kép).⁷¹

A kétnapos küzdelem győztese Szuromi György, a BKV Előre versenyzője lett, aki egy Gold Start televíziót kapott ajándékba. A hazai reménységek, Halász László és Pálincás Csaba is eredményesen versenyeztek, Halász László a negyedik helyen végzett. A Császár József – a városi tanács elnöke – által felajánlott Gemenci Nagydíjat a lengyel válogatott nyerte, csakúgy, mint a szocialista országok szövetkezeti szpartakiádját. A Szekszárdi Spartacus csapata a második helyen végzett.⁷² A városvezetés egyértelmű sikerként értékelte a Gemenci Nagydíjat és úgy határozott, hogy minden évben megrendezik a versenysorozatot.⁷³ 1976-ban új szakasszal bővült a nagydíj versenyprogramja, ekkor rendezték meg először az egyenkénti indításos hegyiversenyt.⁷⁴ Ebben az évben a szekszárdi csapat⁷⁵ a negyedik helyen végzett ebben a versenyszámban.⁷⁶ 1981-ben Halász László új pályacsúccsal hegyibajnok lett, megdöntötte Takács András korábbi rekordját, aki 1976-tól zsinórban ötször nyerte meg ezt az etapot.⁷⁷ 1983-ban Sajó Péter olyan pályacsúcsot állított fel, amely tizenhét éven keresztül megdöntetlen maradt.⁷⁸ Sajó Péter eredményét Steig Csabának 2000-ben sikerült meghaladnia. Egy évvel később azonban Arató Dávid még jobb idővel lett hegyibajnok, az új pályacsúcs pedig időtállóan bizonyult, hiszen 2023-ig tartotta magát (10. kép).⁷⁹

Szekszárd első nemzetközi kerékpáros viadalára Bulgária, Lengyelország, Románia, Mongólia és Ausztria küldte el csapatait. Az I. Gemenci Nagydíjat – ahogyan a szocialista országok szövetkezeti szpartakiádját is – a lengyel válogatott nyerte. Az évek során számos nemzet csatlakozott, hogy bringásai megmérettessenek ezen az erőpróbán. Rendszeresen képviseltette magát Csehszlovákia,

10. kép. Pálincás Csaba a hegyiverseny rajtjánál, mögötte Rózsa György, a Magyar Rádió dél-dunántúli tudósítója (1978-tól a Gemenci Nagydíj hivatalos bemondója) látható (fotó: Bakó Jenő, WMM ÚAFGY, leltározatlan)

amikor külön értékelték ennek az etapnak az eredményeit és olyan is, amikor beleszámított az összetett eredménybe, de a villanyfényes gála népszerűsége töretlen maradt. A szakasz 2005-től a Pálincás Csaba Emlékverseny nevet viseli a fiatalon elhunyt legendás szekszárdi kerékpáros tiszteletére.

⁷¹ Az első gemenci nagydíj országúti mezőnyversenyén a küzdelem a Szekszárd–Őcsény–Decs–Sárpilis–Várdomb–Szekszárd–Harc–Zomba–Kéty–Hőgyész–Dűzs–Kurd–Závod–Tevel–Kéty–Zomba–Harc–Szekszárd útvonalon zajlott. Az útvonal és táv hossza az évtizedek során többször változott. Voltak olyan időszakok, amikor két országúti szakasz – egy hosszabb és egy rövidebb – is helyet kapott az összetett versenyben.

⁷² A lengyel válogatotté a nagydíj. TMN 1975. augusztus 28. (XXV. évf. 220. sz.) 6.

⁷³ Kibővített elnöki ülés a Szövetkezeti Spartacus Sportkörnél. TMN 1975. szeptember 19. (XXV. évf. 217. sz.) 6.

⁷⁴ A Garay térről indították a versenyzőket, az útvonal a Béla tér–Munkácsy utca–Kilátó utca–Garay tér volt. 1979-től változott az útvonal, a 2000 méteres szakasz célja a Kálvária kilátóhoz került.

⁷⁵ Pálincás Csaba, Halász László, Halász Zoltán, Sallai Antal, Liska Pál.

⁷⁶ A Gemenci nagydíjért. TMN 1976. augusztus 26. (XXVI. évf. 201. sz.) 6.

⁷⁷ Pavol Zaduban – a Dubnica kerékpárosa – is ötször győzött (1992, 1994, 1995, 1996, 1998) a nagydíj hegyiversenyén.

⁷⁸ A fiatalon elhunyt szekszárdi kerékpáros tiszteletére a hegyiversenyt 1999-től Sajó Péter Emlékverseny néven rendezik meg.

⁷⁹ 2005-ben változott a verseny útvonala a Garay tér átépítése miatt, így Arató Dávid rekordját egy ideig nem is ostromolhatták a kisebb szintkülönbség miatt.

az NDK,⁸⁰ az NSZK, Jugoszlávia és a Szovjetunió – majd a '90-es évektől ezek utódállamai –, Olaszország, Franciaország, Anglia, Hollandia, Svájc, de az utóbbi években Új-Zélandról, Ausztráliából, Kolumbiából és Dél-Afrikából is érkeztek versenyzők a Gemenci Nagydíjra. A házigazda szekszárdi csapat 1979-ben állhatott először a dobogó legmagasabb fokára, és a következő két esztendőben sikerült megvédeniük elsőségüket, majd egy év kihagyás után, 1983-ban negyedszer is diadalmas-

11. kép.
Halász László elrajtol
a Gemenci Nagydíj
egyenkénti indításos
hegyversenyén
a Garay téren
(fotó: Bakó Jenő,
WMM ÚAFGy,
leltározatlan)

kodtak.⁸¹ A Gemenci Nagydíj egyéni összetett versenyében az elmúlt fél évszázad alatt mindössze öt bringásnak sikerült duplázni, de csak ketten tudták megvédeni címüket. Steig Csaba 1991-ben és 1992-ben állhatott a dobogó legfelső fokán az összetett versenyben, Arató Dávid pedig tíz évvel később, 2001-ben és 2002-ben győzött. Rajtuk kívül még két szekszárdi duplázó volt a nagydíj történetében, Halász László 1977-ben és 1981-ben, Halász Zoltán pedig 1979-ben és 1983-ban végzett első helyen a nemzetközi mezőnyben. Mindössze két külföldi versenyző szerepel ezen a rövid listán. Kurt Konrad, a Dubnica versenyzője 1984-ben és kerekén egy évtizeddel később, 1994-ben végzett az első helyen. Remák Zoltán is a Dubnica színeiben versenyezve került az első helyre először, 2000-ben, majd 2004-ben duplázott, ekkor már a Podbrezová csapatának kerékpárosaként.

A Gemenci Nagydíj programjába illesztve a városi KISZ bizottság a Szekszárdi Spartacussal közösen minden évben megrendezte az amatőr kerékpárosok viadalát. A háztömb körüli villanyfényes kritériumverseny útvonalán, a Magyar Kerékpáros Szövetség versenybíróinak közreműködésével került sor a futamokra. Különböző korcsoportokban – kisdobos, úttörő, KISZ – mérhették össze tudásukat a fiatalok a dicsőségért és az értékes nyereményekért, hiszen a '70-es, '80-as években egy versenykerékpár nagyon nagy dolognak számított. 1981-ben a nagydíj amatőr versenyének keretében tartották meg az úttörő olimpia megyei döntőjét. Az országban elsőként Tolna megye választotta az úttörők olimpiai sportjának a kerékpározást.⁸² A gyermekeknek rendezett amatőr versenyeken számos tehetséges fiatal tűnt fel, akik közül sokan később sikeres sportolókká váltak. A fiataloknak

⁸⁰ A többszörös világ bajnok Olaf Ludwig a Wismut Gera színeiben versenyezve érkezett a városba 1988-ban. Olaf Ludwig megnyerte az országúti versenyt és a háztömb körüli kritériumversenyt, a hegyversenyen pedig harmadik helyezést ért el, ezzel a bravúrral maga mögé utasította a mezőnyt a nagydíj összetett egyéni versenyében. Néhány héttel a szekszárdi diadal után pedig Szóulban olimpiai bajnok lett a 100 kilométeres egyéni országúti versenyszámban.

⁸¹ A diadalmenetnek a dubnicai csapat vetett véget, akik 1984 és 1990 között zsinórban hatszor vihették haza a csapatgyőzelemért járó vándorserleget. A rekordot is ők tartják tizenegy csapatgyőzelemmel.

⁸² Új pályacsúccsal hegyibajnok: Halász László. TMN 1981. július 12. (XXXI. évf. 162. sz.) 14.

rendezett amatőr versenyek meghozták a kedvét az idősebb kerékpárosoknak a megmérettetéshez. Ezeken a futamokon a legalább három éve nem igazolt, szövetségi versenyeken nem szerepelt sportolók indulhattak és a nevezés a külföldi szeniorok számára is nyitott volt. A Gemenci Nagydíjon 1982-ben indultak először nők külön versenyszámban. 1994-ben végül a szervezők lemondtak a női versenyről, helyette nemzetközi serdülő viadal⁸³ megrendezését határozták el (11. kép).

SZEKSZÁRD KERÉKPÁRSPORTJA A 20. SZÁZAD VÉGÉN

A Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus Sportkör kerékpáros szakosztályának nem volt együttműködési szerződése testnevelés tagozattal rendelkező iskolával, az utánpótlás kérdését a tehetségkutató versenyeken kiválogatott tehetséges fiatalok saját nevelésével oldotta meg. A '80-as évek végéhez közeledve egyre gyakrabban jelentkezett az anyagi támogatás hiánya a sportkörnél.⁸⁴ 1985-ben a működésük óta a legjobb évet zárták a bringások, annak ellenére, hogy a feltételek nem voltak a legjobbak, például nem volt az edzőteremhez öltözőjük, fürdőjük a sportolóknak és túl kevés minőségi kerékpárral rendelkezett a szakosztály.⁸⁵

12. kép. A Szekszárdi KSC csapata, a kerékpárosok mellett balról Arató Vilmos, jobbról Schneider Konrád (Szabó-Kovács János tulajdona)

A rendszerváltás után a sportegyesületek, szakosztályok kemény harcot folytattak a fennmaradásért. A Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus is súlyos anyagi helyzetbe került és elkerülhetetlenné vált a sportkör felszámolása. 1991-ben – a Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus SK jogutódjaként – megalakult a Szekszárdi Kerékpáros Sport Club, amelynek elnöke Arató Vilmos⁸⁶ lett.⁸⁷ A Szek-

⁸³ Ebben a versenyben olyan szekszárdi kerékpárosok arattak sikereket, mint Arató Dávid, Madaras Zoltán vagy Haiszer Ákos és Liska Gergely.

⁸⁴ MNL TML XXIII. 114. b. 1974–1990. Beszámoló jelentés a Szekszárdi Szövetkezeti Spartacus Sportkör kerékpáros szakosztályának 1986. évi utánpótlás-nevelő tevékenységéről. Pálincás István ügyvezető elnök.

⁸⁵ MNL TML XXIII. 114. b. 1974–1990. Az „A” és „B” kategóriás szakosztályok 1985. évi munkájának értékelése, 1986. évi elvárások.

⁸⁶ Arató Vilmos a kerékpársport elkötelezett híveként 1991-től 1999-ig volt a Szekszárdi KSC elnöke, és több mint húsz éven keresztül a nagydíj fő szervezője, munkája biztosította a magas szakmai elvárásoknak való megfelelést a verseny számára. 2017-től adják át a Gemenci Nagydíjon az Arató Vilmos Emlékdíjat, amelyet minden évben a legjobb helyen végzett magyar versenyző kap meg.

⁸⁷ Noteszjegyzetek az utolsó Spartacus közgyűlésről. TN 1991. március 30. (II. évf. 54. sz.) 13.

szárdi KSC országúti szakágban 1992-ben a legeredményesebb kerékpáros egyesület volt az országban. Az egyesületek közötti pontversenyben pedig a – Központi Sportiskola mögött – második helyen végzett.⁸⁸ A város nemzetközi kerékpárversenyét is súlyos érintették a változások. A Gemenci Nagydíjat 1989-ig állami támogatásból szervezték Szekszárdon, a rendszerváltás után azonban az állam kivonult a hasonló sportesemények mögül, így a szervezőknek nagyon gyorsan szponzorokat kellett találniuk, hogy biztosítani tudják a nagy múltú rendezvény fennmaradását. 1991-től a Gemenci Nagydíj rendezője a Szekszárdi KSC volt 1999-ig, amikor a Szabó-Kovács János vezette „Sz-K” Bt. kapta meg a rendezés jogát. A szponzorok jóvoltából sikerült biztosítani az anyagi feltételeket, nemcsak a fennmaradáshoz, hanem a fejlődéshez is (12. kép).

A Nemzetközi Kerékpáros Szövetség 1987-ben „A” kategóriás versennyé nyilvánította a Gemenci Nagydíjat.⁸⁹ 1998-ban a verseny bekerült a Nemzetközi Kerékpáros Szövetség (UCI) versenynaptárába 2.6-os kategóriában.⁹⁰ Innentől kezdve a nemzetközi előírásoknak megfelelően kellett

13. kép. Halász Zoltán édesapjával, a kerékpárszakosztály műszerészével, idősebb Halász Lászlóval (Szabó-Kovács János tulajdona)

előkészíteni és lebonyolítani a versenyt, amelyet a helyszínen UCI ellenőrök felügyeltek. Ez volt az egyetlen magyar viadal, amely az UCI versenynaptárában szerepelt.⁹¹ A világ hasonló 2.6-os kategóriájú versenyei között 2002-ben az UCI ellenőrei a nyolcadik helyre sorolták Szekszárdot, a Gemenci Nagydíjat 92,17 pontosra értékelték.⁹² 2005-ben egy nonprofit szervezet, az Ifjúsági Unió Szekszárd beszállt a nagydíj szervezésébe. Ettől az évtől az UCI versenynaptárában már 2.2 kategóriában szerepelt a verseny, ez azt jelentette, hogy az összetett verseny első tizenöt helyezettje világranglista-pontokkal gazdagodott. 2009-ben még a Gemenci Nagydíj volt Magyarország egyetlen UCI 2.2 kategóriájú viadala, 2010-ben azonban már nem tudták fenntartani a minősítést. 2010-től a 2000-ben létrehozott Szekszárdi Szabadidős Kerékpáros Egyesület rendezte a Gemenci nagydíjat, a fő szervező Schneider Gábor lett. 2012-től A Gemenci Nagydíjért és a Tehetséges Kerékpárosokért Közhasznú Alapítvány kapta meg a szervezés jogát, Steig Csaba versenyigazgató 2016-ig állt a szervezőbizottság élén. 2017-től Szekszárd városa rendezte a Gemenci Nagydíjat,⁹³ a versenyigazgató 2023-ig

Arató Gábor, majd 2024-ben Steig Gábor lett. Néhány rosszabb év után 2017-ben ismét visszakapta a verseny az UCI 2.2 minősítést. 2019-ben változott a nagydíj lebonyolítása, két független UCI 1.2 kategóriájú versenyt rendeztek és nem hirdettek összetett eredményt, de 2022-ben már ismét az UCI 2.2 kategóriának megfelelően került megrendezésre a 48. Gemenci Nagydíj (13. kép).

BAJNOKOK, LEGENDÁK, PÉLDAKÉPEK A SZEKSZÁRDI KERÉKPÁRSZPORTBAN

Schneider Konrád az 1970-es évek elején bukkant rá az első általános iskolás tehetségekre, Halász Lászlóra, Halász Zoltánra és Pálinkás Csabára. A fiatalok néhány év alatt a magyar kerékpársport országúti szakágának kiválóságai lettek, a Szekszárdi Spartacus versenyzőiként jelentős sportsikereket értek el. Halász László (1959) 1972-ben országos úttörőbajnokságot nyert az országos rövidtávú

⁸⁸ Idén is csillognak a KSC érmei. TN 1992. december 8. (III. évf. 289. sz.) 6.

⁸⁹ Kilenc nemzet 110 kerékpárosát várják. TMN 1987. július 4. (XXXVII. évf. 156. sz.) 13.

⁹⁰ A 2-es a többszakaszos viadalt jelöli, a 6-os pedig a nehézségi fokát egy 12-től 1-ig emelkedő skálán.

⁹¹ Készülődés a jubileumi Nagydíjra. TN 1998. december 12. (IX. évf. 291. sz.) 7.

⁹² A Gemenci Nagydíj a világ élvonalában. TN 2003. június 2. (XIV. évf. 127. sz.) 9.

⁹³ Régi fényében ragyoghat újra a népszerű Gemenc Nagydíj. TN 2017. május 9. (XXVIII. évf. 106. sz.) 1.

bajnokságon. Ez volt a szövetkezeti klub kerékpáros szakosztályának első országos bajnoki címe, a későbbi sikersorozat kezdete. 1975-ben szerzett I. osztályú minősítést, 1976-ban a felnőtt országúti bajnokság győztese volt.⁹⁴ Testvére, Halász Zoltán (1960–2022) 1974-ben magyar bajnokságot nyert serdülőként, 1976-ban a serdülők országos bajnokságán négy aranyérmet szerzett. I. osztályú minősítést ő is 1975-ben kapott, csakúgy, mint Pálinkás Csaba (1959–2004), aki az 1976-os magyar bajnokság 1000 méteres állórajtos futamában második helyezett lett. 1976-tól mindhárman a magyar kerékpáros válogatott tagjai voltak, Pálinkás Csaba 1980-ig, a Halász testvérek pedig 1985-ig. Halász László 1977-ben a megnyerte a Gemenci Nagydíj országúti szakaszát és egyéni összetett versenyét. Ekkor már az országúti szakág ranglistavezetője volt, miközben Kubában megnyerte a Havanna Nagydíjat. Pálinkás Csabát 1977-ben az év kerékpárversenyzőjének választották, ebben az évben a magyar pályakerékpáros bajnokság repülőrajtos időfutamversenyében és az országúti bajnokságon is ezüstérmes lett. Ugyanebben az évben, Bécsben az ifjúsági világbajnokságon a – kizárólag szekszárdi versenyzőkből álló – magyar csapat a nyolcadik helyen végzett. Halász László 1979-ben, immár harmadszor lett a legeredményesebb versenyző az országos szövetség által vezetett rangsorban. Második helyen testvére, Zoltán állt, aki abban az évben aratta első győzelmét a Gemenci Nagydíj egyéni összetett versenyében.⁹⁵ Pálinkás Csaba 1977-ben, a III. Gemenci Nagydíjon megnyerte a villanyfényes háztömb körüli 42 km-es kritériumversenyt és a következő évben sikeresen duplázott, ismét ő lett a szakasz győztese. Ezekben az években számos országos bajnoki címet szerzett. Mindhárom kerékpáros tagja volt a moszkvai olimpiára utazó magyar kerékpáros válogatottnak. A Halász testvérek az országúti csapattal 100 kilométeren a tizenhetedik helyen végeztek, egyéniben, a 189 kilométeres mezőnyversenyben László 52., Zoltán pedig 40. lett. Pálinkás Csaba az olimpián 4000 méteres üldöző csapatversenyszámban vett részt és a tizenkettedik helyen végzett.⁹⁶ Halász László 1981-ben a Gemenci Nagydíjon új pályacsúccsal helyibajnok lett az egyéni indítású hegyi versenyen, és összetett egyéniben ismét megnyerte a Gemenci Nagydíjat, négy év után duplázni tudott. Halász Zoltánt 1983-ban az év országúti kerékpárversenyzőjének választották. Ebben az évben egyéni összetettben ismét megnyerte a Gemenci Nagydíjat, ezzel bátyja, László után ő is duplázni tudott. 1984-ben a békeverseny lengyel szakaszának győztese lett, ilyen eredményt magyar versenyző korábban nem ért el.⁹⁷ 1985-ben bátyjával, Lászlóval együtt a visszavonulás mellett döntöttek. Az 1994-es jubileumi Gemenci Nagydíjon „örökös magyar bajnok” címet kaptak (14. kép).⁹⁸

14. kép. Sajó Péter a hegyiverseny befutójában 1983-ban (fotó: Bakó Jenő, WMM ÚAFGy, leltározatlan)

⁹⁴ Akiire szavaztak (IV.). Halász László. TMN 1979. január 16. (XXIX. évf. 12. sz.) 5.

⁹⁵ A Halász testvérek a ranglista élén. TMN 1979. november 1. (XXIX. évf. 256. sz.) 6.

⁹⁶ Pálinkás Csabát 1978-ban egy sajnálatos autóbaleset megfosztotta a müncheni világ bajnokságon való részvételtől. A baleset miatt a Spartacus vezetősége fegyelmi vétségre hivatkozva visszahívta a válogatott és az olimpiai kerettagságtól, és három évre eltiltotta mindennemű sporttevékenység folytatásától. 1979 nyarától 1980 januárjáig eltiltás miatt nem versenyzett. A sportkör vezetősége végül néhány hónap után úgy döntött, hogy az eltiltást felfüggeszti. Pálinkás Csaba szorgalmát és eredményeit értékelte a Magyar Kerékpáros Szövetség is, és 1980 elején visszakérült a magyar válogatottba. Így tulajdonképpen csupán fél év állt rendelkezésére az olimpiára való felkészüléshez.

⁹⁷ Három szekszárdi sportoló Moszkvába indul. TMN 1980. július 11. (XXX. évf. 161. sz.) 6.

⁹⁸ XX. Fiat Gemenci Kerékpáros Nagydíj. TN 1994. július 4. (V. évf. 155. sz.) 1.

15. kép. Steig Csaba (fotó: Bakó Jenő, WMM ÚAFGy, leltározatlan)

16. kép. Arató Dávid
(Szabó-Kovács János tulajdona)

Liska Pál (1959) 1976-tól szintén a magyar kerékpáros válogatott tagja volt, az 1977-es ifjúsági világ bajnokságon tagja volt a nyolcadik helyezett magyar csapatnak. A Gemenci Nagydíjon a Szekszárdi Spartacus csapatával 1979 és 1981 között zsinórban háromszor nyerte meg a csapatversenyt. 1988-ban, aktív pályafutása végén pedig az olimpiai bajnok német Olaf Ludwig és csapattársa, Hildebrandt mögött harmadik tudott lenni a háztömb körüli versenyen. A kerékpársporttól nem távolodott el aktív pályafutásának befejezését követően sem, a Szekszárdi KSC edzője volt és a 2000-es években szervezőként segítette a nagydíj lebonyolítását. Sajó Péter (1964–1999) a Szekszárdi Spartacus kilencszeres felnőtt országos bajnoka. 1981-ben országúti Ifjúsági Barátság Versenyt nyert Bukarestben. 1982-ben a budapesti IBV-n a 3000 méteres üldözőversenyben országos csúcsot javított. A Spartacus színeiben összesen ötször (1979, 1980, 1983, 1984, 1985) nyert csapatbajnokságot (15. kép).

A szekszárdi kerékpársport következő – a '90-es évek elejétől a 2000-es évek elejéig tartó – korszakának kiemelkedő kerékpárosai a Steig és az Arató testvérek, elsősorban Steig Csaba és Arató Dávid voltak. Steig Csaba (1971) testvére, Gábor⁹⁹ révén került közel a kerékpársporthoz. 1991-ben egy szezonban három országúti felnőtt bajnoki számban is a legjobbként állhatott a dobogó tetejére. 1991-ben és 1992-ben megnyerte a Gemenci Nagydíj egyéni összetett versenyét, ő volt az első kerékpáros, aki meg tudta védeni győzelmét. Magyar válogatott kerékpáros, az 1992-es barcelonai olimpián országúti egyéni versenyszámban vett részt és az ötvennyolcadik helyen végzett. Többszörös ifjúsági és junior bajnok országúton. Ötszörös országúti felnőtt bajnok (1990, 1991, 1992, 1993, 2001), négyszeres felnőtt hegyi bajnok (1990, 1991, 1993, 1996), felnőtt kritériumbajnok (1991), felnőtt időfutambajnok (egyéni-ben: 1994, csapatban: 1993, 1994). A Tour de Hongrie-n összesen három szakaszgyőzelmet tudhat magáénak (1993, 1995), és 1996-ban ő lett a legjobb hegyimenő. A Gemenc Nagydíj győzelmi rangsorában holtversenyben áll az élen Arató Dáviddal két összetett és öt szakaszgyőzelemmel (1990, 1991, 1992, 1995, 2000) (16. kép).

Arató Dávid (1979) többszörös korosztályos országúti és pályakerékpáros országos bajnok. Az 1996-os ifjúsági országúti világ bajnokságon harminckettedikként ért célba, és abban az évben a Gemenci Nagydíjon megkapta a legjobb ifjúsági versenyző díját. Kiemelt nemzetközi Világkupa versenyeken elért második és harmadik helyezéseivel, zöld trikó viselésével hívta fel a magyar kerékpárosokra a figyelmet. 2001-ben megnyerte a 27. Fiat Gemenci Nagydíj egyéni összetett verse-

⁹⁹ Steig Gábor (1974) a Szekszárdi Kerékpáros SE elnöke.

nyét, úgy, hogy a viadal három szakaszgyőzelmét is bezsebelhette. 2001-ben a legjobb szekszárdi és a legjobb magyar bringásnak járó különdíjat is megkapta. 2002-ben – kisebb sérülése ellenére – megvédte címét a Gemenci Nagydíjon. Dávid bátyja, Arató Gábor¹⁰⁰ (1976) kerékpáros pályafutása során (1991 és 1997 között) öt korosztályos utánpótlás és két felnőtt csapat magyar bajnoki címet szerzett, valamint megnyerte az egyetemi magyar bajnokságot is.

A legendás bajnokokon kívül számos tehetséges kerékpáros¹⁰¹ versenyzett – hosszabb-rövidebb ideig – szekszárdi színekben az elmúlt évtizedekben. Sajnos a 2000-es évek elejétől a szekszárdi kerékpáros társadalom megosztott. Két kerékpáros egyesület működik a városban, a Szekszárdi Kerékpáros Sport Egyesület, Steig Gábor elnöksége alatt és a 2000 nyarán alakult Szekszárdi Szabadidős Kerékpáros Egyesület, amelynek ügyvezető elnöke Schneider Konrád.

¹⁰⁰ 1999-től 2008-ig a Gemenci Nagydíj versenyigazgatójaként dolgozott, kiemelkedő szerepet játszva abban, hogy a verseny bekerült az UCI versenynaptárba. A Magyar Kerékpáros Szövetség elnökségi tagja és alelnöke is volt. 2021-ben ismét visszahívták a Gemenci Nagydíj versenyigazgatói posztjára. Jelenleg országúti nemzeti elit versenybíróként is tevékenykedik, és több magyar versenyen is részt vesz ebben a minőségben.

¹⁰¹ Istlstekker János (1975) a Szekszárdi KSC-nél ifjúsági és felnőtt korcsoportban versenyzett, országos ifjúsági hegyi, országúti és csapat bajnok lett a '90-es években. Madaras Zoltán (1980) többszörös utánpótlás és felnőtt magyar bajnok, indult korosztályos és felnőtt világbajnokságon, hazánk legnagyobb kerékpáros tehetségei között tartották számon. 2002-ben U23-as magyar bajnok, és tagja a Belgiumban rendezett országúti világbajnokságon szereplő U23-as nemzeti válogatottnak. A női versenyzők közül említést érdemel Szabó-Kovács Beáta (1970), többszörös serdülő, felnőtt, pálya, országúti hosszútávú és időfutambajnok. A magyar női válogatott tagja volt több éven keresztül. A Szekszárdi Spartacus kerékpáros szakosztályának megalakulása óta a legeredményesebb női versenyző.

IRODALOMJEGYZÉK

- BAKONYI 2007
FÖLDES – KUN –
KUTASSI 1977
GERGELY 2018
- IGALI 1884
- IGALI 1885
- KEREPESZKI 2010
- KUN 1996
- KUN – SIPOS 1979
- NÉMETH 2012
- ROMSICS 2010
- TAKÁCS 2018
- TÖTTŐS 1986
- VASVÁRI 2009
- BAKONYI Tibor: *Állam, civil társadalom, sport*. Budapest 2007.
- FÖLDES Éva – KUN László – KUTASSI László: *A magyar testnevelés és sport története*. Budapest 1989.
- GERGELY Ferenc: A magyar testnevelési és sportmozgalom 1944–1956 között. *Neveléstörténet* 15/3–4 (2018) 87–145.
- IGALI Szvetozár: *MontPELLIERTŐL Budapestig velocipéden*. Budapest 1884.
- IGALI Szvetozár: *Budapesttől Belgrádig velocipéden*. Budapest 1885.
- KEREPESZKI Róbert: *A levente mozgalom*. *Rubicon* XX/4–5 (2010) 104–115.
- KUN László: Sport. In: *Magyarország a XX. században III. Kultúra, művészet, sport és szórakozás*. Szerk. Kollega Tarsoly István. Szekszárd 1996, 575–634.
- KUN László – SIPOS Attila: *A sport Magyarországon*. Budapest 1979.
- NÉMETH Balázs: Porfelhőlovagok: a magyar kerékpározás története az első világháborúig. *Bikemag* 2012. 04. 18. <https://bikemag.hu/alapismeretek/porfelholovagok-a-magyar-kerekparozas-tortenete-az-elso-vilaghaboruig/> (elérés: 2024. 10. 29.)
- ROMSICS Ignác: *Magyarország története a 20. században*. Budapest 2010.
- TAKÁCS Ferenc: A koalíciós és a pártállami sportmodell kialakulása (1948–1956). In: *Sport, életmód, egészség*. Szerk. Szatmári Zoltán. Budapest 2018. https://mersz.hu/hivatkozas/m293see_10_p1/#m293see_10_p1 (elérés: 2024. 04. 04.) <https://doi.org/10.1556/9789634541219>
- TÖTTŐS Gábor: *A vasparipától a bajnoki győzelemig (mini-könyv)*. *A kerékpársport kezdetei Szekszárdon*. Szekszárd 1986.
- VASVÁRI Ferenc: Barcelona olimpikonja, Steig Csaba. *Bikemag* 2009. 11. 06. <https://bikemag.hu/magazin/barcelona-olimpikonja-steig-csaba/> (elérés: 2024. 08. 16.)

FORRÁSOK

- Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Vármegyei Levéltára (MNL TML)
- MNL TML V. 81. c. Szekszárd Város Polgármesteri Hivatalának iratai. Kiemelt iratok
- MNL TML X. 94. Szekszárdi Dózsa Sportegyesület iratai (r. XXVIII. 204.)
- MNL TML XXIII. 114. a. Szekszárd Városi Tanács – Sportigazgatás iratai. Testnevelési és Sportbizottság iratai (r. XXIII. 515.)
- MNL TML XXIII. 114. b. Szekszárd Városi Tanács – Sportigazgatás iratai. Testnevelési és Sportosztály iratai (r. XXIII. 515.)
- MNL TML XXIII. 314. a. Szekszárdi Járási Tanács – Sportigazgatóság iratai

RÖVIDÍTÉSEK

KISZ	Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség
KISZÖV	Kisipari Szövetkezetek Szövetsége
MDP	Magyar Dolgozók Pártja
MTSH	Magyar Testnevelési és Sporthivatal
MTST	Magyar Testnevelési és Sporttanács
NS	Nemzeti Sport, Budapest
OKISZ	Országos Kisipari Szövetség
OTSB	Országos Testnevelési és Sportbizottság
TMK	Tolnamegyei Közlöny, Szekszárd
TMN	Tolna Megyei Népújság, Szekszárd
TMU	Tolnamegyei Ujság, Szekszárd
TN	Tolnai Népújság, Szekszárd
TSB	Testnevelési és Sportbizottság
TVM	Tolnavármegye, Szekszárd
TVMK	Tolnavármegye és a Közérdek, Szekszárd
UCI	Union Cycliste Internationale (Nemzetközi Kerékpáros Szövetség)
VTSB	Városi Testnevelési és Sportbizottság
WMM ÚAFGY	Wosinsky Mór Múzeum Újkortörténeti archívfotó-gyűjtemény

The First Century of Cycle Sport in Szekszárd

By the 1890s, the new sporting equipment, the bicycle, already had fans in Szekszárd. The Szekszárd Cycling Club was founded as early as 1895. The study follows the history of cycling in Szekszárd over a hundred years. This is a story of hardships and successes from the first dustriders to the later legendary champions. The Szekszárd Cycling Club introduced Szekszárd to cycling. In the early twentieth century, the first real sports clubs were formed in the town, and Törekvés, embracing this sport, started its cycling section. When the Tolna County Sports Society was established by merging the former sports clubs, the members of the cycling section decided to go their separate ways founding the Szekszárd Cycling Association in 1932. The Second World War and the subsequent political changes had an impact on sports, too. In the early 1950s, the traditional sports clubs and federations were disbanded and replaced by unified trade union sports circles on the Soviet model. Bikers from Szekszárd found their new home in the Spartacus Sports Circle. The sports circle was founded in 1952 and the cycling section was established right at the beginning. It was the only section of the association that had been operating until the sports circle was dissolved in 1990. Talented cyclists from Szekszárd achieved ever greater sporting success, and many national champions, national team members, and even Olympians came from them. The Gemenc Grand Prix, held annually since 1975, is the peak of this success story and has become one of Hungary's most important road cycling championships.